אוצר החסידים · ספר המאמרים תרס"ד

ברוך שעשה נסים

מאמר · תרס"ד · כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע

מהדורה מבוארת

OPENCHASSIDUS

תוכן

מבוא	3
מפת המאמר	4
אות א · ב׳ סוגי נסים, ומפת הבריאה	5
אות ב · נפש — החיות שבעולם	7
אות ג · ראש, יד ורגל: מדרגות בגילוי	9
אות ד · העולמות העליונים כמשל הגוף	11
אות ה · ביהמ״ק, מקום הנס, והתשובה	13
אות ו · עולם שנה נפש עד רום המעלות	15
אות ז · ארץ מהיכן נבראת — לכל דבר שרש מיוחד	17
אות ח · ״ונבראו״ — מלאכים, נבראים ובחירה	19
אות ט · השכוי, גבריאל, ותורה של יום ולילה	22
אות י · אור רצוא, כלים שוב — והשוב נעלה	25
אות יא · הארץ משלג: שרש הטבע בחיצוניות הכתר	27
אות יב · שם שדי ושם הוי׳: נסים נסתרים וגלויים	29
אות יג · אני ואין: שרש ב׳ הנסים, ו״לאבותינו״	31
המאמר בקיצור	34
הערות המו״ל כפי שנדפסו	35

מבוא

הרקע

המאמר נאמר בליובאוויטש, אור לב' כסלו תרס"ד (נובמבר 1903), בסעודה של תלמידי ישיבת תומכי תמימים, שייסד כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע שש שנים קודם לכן. פתיחתו בנוסח הברכה שמברכים בחנוכה ובפורים: "ברוך שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה".

המקור

לפנינו הנחה מאת בנו, כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, שהוסיף בתוך המאמר הערות וביאורים משלו בחצאי עיגול, בהקדמת תיבות א"ה (אמר הכותב). במהדורה זו הוספותיו מסומנות ברקע צבעוני. המאמר נדפס לראשונה בקונטרס בפני עצמו לקראת יו"ד שבט תנש"א, וכ"ק אדמו"ר נתן אותו לכאו"א מהאנשים והנשים והטף. הנוסח שלפנינו — ספר המאמרים תרס"ד עמ' קכט–קמד.

השרשרת

המו"ל מציין, שבחג הגאולה י"ט כסלו תק"ס אמר אדמו"ר הזקן דרוש המתחיל "ברוך שעשה נסים", ופתח: "לאבותינו — הבעש"ט והרב המגיד; בימים ההם — פורים וחנוכה; בזמן הזה — י"ט כסלו". ועוד מציין, שהמאמר מיוסד לכאורה על ד"ה זה של אדמו"ר מהר"ש מי"ט כסלו תרל"ד — ובתוך המאמר אומר אדמו"ר מהורש"ב "וכן כתב אבי בדרוש זה".

השאלה

למה נאמר "נסים" בלשון רבים? ומשם — שאלות רחבות יותר: מהו נס, הרי גם בטבע מלובש אלקות? איך שואלים "ארץ מהיכן נבראת", הרי הבריאה היא יש מאין? ומהו "לאבותינו"?

דרך המאמר

כדי לבאר מהו הנס שלמעלה מהשתלשלות, מבאר תחלה את סדר ההשתלשלות בג' הבחינות עולם שנה נפש — באדם (ראש, ידים, רגלים), בעולמות העליונים, בביהמ"ק ובמקום הנס (אותיות א–ו). מזה יוצא כלל: אף שהבריאה היא יש מאין, לכל נברא שרש ומקור מיוחד למעלה — הארי, התרנגול, יום ולילה, הארץ (אותיות ז–יא). וכל שרשי הטבע מגיעים עד חיצוניות הכתר בלבד; ואילו הנס — מפנימיות הכתר, מבחי' "אני" (אותיות יב–יג).

החידוש

שני סוגי הנסים — המלובשים בטבע והיוצאים מדרכי הטבע — שניהם מעצמות א"ס. ההבדל רק בדרך ההמשכה: "אני כמו שנמצא באין" — נסים המלובשים בטבע, דרך כח המלכות להוות יש מאין; "אין כמו שכלול באני" — נסים היוצאים מדרכי הטבע. ו"אבותינו" הם חו"ב, המקבלים בדרך כלל מחיצוניות הכתר — והנס מעלה גם אותם.

מפת המאמר

א	ב׳ סוגי נסים, ומפת הבריאה	עמ׳ קכט	5
ב	נפש — החיות שבעולם	עמ׳ קל	7
ג	ראש, יד ורגל: מדרגות בגילוי	עמ׳ קלא	9
ד	העולמות העליונים כמשל הגוף	עמ׳ קלב	11
ה	ביהמ״ק, מקום הנס, והתשובה	עמ׳ קלג	13
ו	עולם שנה נפש עד רום המעלות	עמ׳ קלה	15
ז	ארץ מהיכן נבראת — לכל דבר שרש מיוחד	עמ׳ קלו	17
ח	״ונבראו״ — מלאכים, נבראים ובחירה	עמ׳ קלז	19
ט	השכוי, גבריאל, ותורה של יום ולילה	עמ׳ קלט	22
י	אור רצוא, כלים שוב — והשוב נעלה	עמ׳ קמא	25
יא	הארץ משלג: שרש הטבע בחיצוניות הכתר	עמ׳ קמא	27
יב	שם שדי ושם הוי׳: נסים נסתרים וגלויים	עמ׳ קמב	29
יג	אני ואין: שרש ב׳ הנסים, ו״לאבותינו״	עמ׳ קמג	31

ב׳ סוגי נסים

מלובשים בדרכי הטבע

- שם שדי
- אני כמו שנמצא באין
- פרנסה; נס פורים
- אין בעל הנס מכיר בנסו

יוצאים מדרכי הטבע

- שם הוי׳
- אין כמו שכלול באני
- קריעת ים סוף; מן ושלו
- גלוי לכל

שרש שניהם — פנימיות הכתר, עצמות א״ס, למעלה מסדר השתלשלות

ואילו שרשי הטבע — עד חיצוניות הכתר

א

ב' סוגי נסים, ומפת הבריאה

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קכט–קל

לפני הקריאה

פתיחת המאמר: "נסים" לשון רבים — ב' סוגי נסים. כדי להבין את הנס צריך תחלה להבין את ההשתלשלות, וממנה — עולם שנה נפש. כאן מתחיל ב"עולם".

[עמ' קכט] ברוך שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה. והנה מאומרו נסים ל' רבים מורה שזה ב' סוגי נסים, דאין הפי' נסים ל' רבים בסוג א' רק שהם ב' סוגי נסים. וידוע דיש ב' סוגי נסים, והם נסים שעל פי דרכי הטבע ונסים שלמעלה מהטבע כלל, כי נס הוא מל' הגבהה ורוממות כמ"ש הרימו נס, וכמו"כ בענין הנסי' הוא הגבהה ורוממות האלקות שהו"ע התגלות האלקות, כי הטבע הוא העלם והסתר האלקות מצד שההתלבשות הוא בהעלם ובענינים טבעיים, ונס הוא בחי' התגלות אלקות, אך בזה יש ב' מדרי', נסים שמלובשים בדרכי הטבע ונסים שיוצאי' מדרכי הטבע. ולהבין ענין הנס צ"ל תחלה ענין ההשתל' שכללותו הוא מדרי' העולמות, שנתהוו בבחי' ההשתל' דוקא, ובזה יובן ענין הנס מה שהוא למעלה מהשתל', דהנה בכללי' העולמות יש עולם שנה נפש כדאי' בפי' הראב"ד לס' יצירה בענין וה"ס עש"ן כולו, שעש"ן ר"ת עולם שנה נפש, והשייכות בזה לוה"ס הוא להיות דאסתכל באורייתא וברא עלמא, דבנין העולמות הוא עפ"י משפטי וגזירות התורה, שהרי היא הלוח כדאי' במד"ר בהתחלתו בפ' בראשי'. והנה עולם הוא מקום והוא מדרי' המציאות שהו"ע הכלים, שהרי כל מציאות תופס מקום, והוא למעלה ענין הכלים שנופל בהם מדרי' המציאות, ובשרש הוא בחי' הרשימה שרשימה הוא שרש הכלים, וגם בו שייך ענין מקום, וכדאי' בע"ח שבתחלה לא הי' מקום לעמידת העולמות, ואחר הצמצום הוא התחלת שרש הכלים, שהוא כעין ענין המקום, והוא מדרי' הרשימה, וזהו מדריגת עולם.

ר"ת בפרק זה

כמ"ש = כמו שכתוב **כמו"כ** = כמו כן **הו"ע** = הוא ענין **צ"ל** = צריך לומר / צריך להבין **ראב"ד** = רבי אברהם בן דוד

ה"ס = הר סיני **עש"ן** = עולם שנה נפש **ר"ת** = ראשי תיבות **עפ"י** = על פי **מד"ר** = מדרש רבה **ע"ח** = עץ חיים

ביאור

נס מלשון הרמה — "הרימו נס" — גילוי האלקות שהטבע מעלים. אלא שיש נסים המלובשים בדרכי הטבע ויש היוצאים מהם. ההשתלשלות כוללת ג' בחינות: עולם (מקום), שנה (זמן), נפש (חיות), כדברי הראב"ד ש"עשן" ר"ת עולם שנה נפש — ולכן נזכר בהר סיני, כי התורה היא תכנית הבריאה. "עולם" הוא בחי' מקום ומציאות — הכלים, ששרשם בחי' הרשימה שלאחר הצמצום.

עיון

צמצום ורשימה

קודם הצמצום לא היה "מקום" לעולמות. לאחר הצמצום נשארה רשימה — והיא שרש הכלים ושרש ענין המקום. לכן "עולם" מדרגתו הכלים: הגבול וההגדרה של כל נברא.

נקודות

- "נסים" — ב' סוגים.
- נס — הרמה וגילוי; טבע — העלם.
- עולם שנה נפש: מקום, זמן, חיות.
- עולם = מקום = כלים, ששרשם ברשימה.

עבודה

כשמברכים "שעשה נסים" — לכוון גם על הנסים המלובשים בטבע, שאין בעל הנס מכיר בהם. לרשום השבוע דבר אחד ש"הסתדר מעצמו", ולהודות עליו.

ב

נפש — החיות שבעולם

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קל–קלא

לפני הקריאה

בחי' "נפש" — החיות האלקי שבכל נברא. המשל מן האדם, "עולם קטן": הגוף עולם, והנפש מחיה אותו.

[עמ' קל] נפש הוא החיות אלקי שבכל נברא שמחי' ומהווה אותו מאין ואפס ליש שיהי' בבחי' מציאות דבר מה כו', וכמו שבאדם למטה יש בו ג"כ ב' מדריגו' אלו, עולם נקרא הגוף בכללותו ואברי הגוף שהם כלים לאור הנפש נק' מקום, ולכן כללי' האדם נק' עולם קטן (א"ה, להע' אדם דוקא, מורה על יחוד גוף ונפש דזה בל"ז נק' בשר או נפש כו'), ובעולם הזה הרי מתלבש בו נפש המחי' אותו, ואעפ"י שאין ידוע לנו מהות הנפש מהו, ולאו דוקא מהות הנפש בעצמותה אלא אפי' החיות כללי מהנפש ג"כ אין אנו יודעי' אותו (א"ה, ע' בד"ה ועשית חגה"ש נ"ו מבאר בענין הארה כללי' מהנפש כו' ובד"ה ואברהם זקן בד"ה אני הוי' לא שניתי מש' מ"ז, וצרף לכן ותבין כו'), כי עצם הנפש באמת הוא למעלה מגדר הידיעה דידיעה ענינו השגה, וכל השגה הוא רק במציאות הדבר ולא במהות הענין ממש (א"ה, להע' בינה או"ר רק מציאות, חכ' ראי' מהות, ראי' תופס גשמי', ושמיעה רוחני), משא"כ בחי' חכמה שהיא מדרי' הראי' שהוא בד"כ במדרי' שלמעל' מן השכל, שם יוכל להיות גילוי המהות, והראי' שעל אדונינו האריז"ל אי' שהי' אצלו גילוי הנשמה, ועליו נא' ענין ראי' כמו שמצינו שראה בפ' בלק ובלעם כו' ויובן מזה שראי' שייך לגילוי המהות (א"ה, וזהו שהעין תופס גשמי). וכ"ז הוא במדרי' שלמעלה מן השכל ששם יכול להיות ראי' במהות ועצמיות הדבר, אבל בשכל הוא רק גילוי המציאות, ומ"מ הגם שזהו רק ידיעת המציאו' מ"מ אנו יודעים בלי שום ספק כלל שיש נפש שמחי' את הגוף, והדבר ברור אם כי לא נראה במהות, והראי' שבצאת הנפש מהגוף אז הרי נחסר כל העני' ואינו צריך מאומה כו' וזהו הוראה גמורה שיש נפש המחי' את הגוף, שהרי בצאתו כו' הרי שינוי הזה יעיד על הנפש כו'.

ר"ת בפרק זה

ג"כ = גם כן **א"ה** = אמר הכותב **ל"ז** = לולי זה **אעפ"י** = אף על פי **ד"ה** = דיבור המתחיל **חגה"ש** = חג השבועות

נ"ו = תרנ"ו **מ"ז** = תרמ"ז **או"ר** = אור **משא"כ** = מה שאין כן **ד"כ** = דרך כלל

אריז"ל = האלקי רבי יצחק זכרונו לברכה **כ"ז** = כל זה **מ"מ** = מכל מקום

ביאור

אין אנו יודעים מהות הנפש, ואפילו לא החיות הכללי ממנה, כי כל השגה היא בבחי' "מציאות" ולא "מהות". רק בחי' חכמה, שהיא כראי', למעלה מן השכל — שם יכול להיות גילוי המהות, כפי שהאריז"ל "ראה" נשמות. ואעפ"כ מציאות הנפש ברורה בלי שום ספק: בצאתה מן הגוף ניכר השינוי.

עיון

ידיעת המציאות והשגת המהות

השכל (בינה) תופס שיש דבר ומה פעולתו; הראי' (חכמה) תופסת את עצם הדבר. דבר זה ישמש בהמשך: גם האלקות שבטבע אינה נראית — אבל אין בה ספק.

נקודות

- נפש — החיות המהווה יש מאין.
- באדם: גוף עולם, אברים מקום.
- השגה — מציאות; ראי' (חכמה) — מהות.
- מציאות הנפש ודאית מצד פעולתה.

עבודה

באמירת "מודה אני... שהחזרת בי נשמתי" — להתבונן: את הנשמה איני רואה, אבל אני חי, ולכן אני יודע.

ג

ראש, יד ורגל: מדרגות בגילוי

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קלא–קלב

לפני הקריאה

עצם החיות מחי' את כל האברים בשוה, אבל הארת הנפש מתגלה במדרגות: ראש, ידים, רגלים.

[עמ' קלא] והנה עצם החיות הוא מחי' את כולם בשוה, אמנם בהארת הנפש כשמתלבש להחיות את הגוף, בזה יש חילוקי מדריגו' כמו בראש מאירים כחות נעלים יותר, והרי כל החושים הנעלי' כמו ראי' שמיעה ריח טעם כו' הכל הוא בראש דוקא, ובפרט גילוי השכל בתלת מוחין חב"ד, הכל הוא במוח שבראש, וחכ' עיקר ענינה הוא להשכיל השכלות, וההשכלות הם בקיצור ובבחי' נקודה, ובינה מדריגתה הוא לפרט הפרטי' דוקא שבכל השכלה שהשכיל מצד בחי' החכ', הרי הבינה מבאר הפרטי' בהשכלה זו. ודעת הוא ההתקשרות פי' שמתקשר בעצם הענין שהשכיל ושהפריט (בהצטרפם יחד) לבחון אותם לצייר במוחו עצם ההשכלה שהשכיל אם אמיתית היא, שחפצו ע"י התקשרות זו להרגיש במוחו ע' ההשכלה הלזו כו', והוא מדרי' הדעת, וכללי' החב"ד הוא דוקא במוח שבראש משא"כ בגוף לא יש כ"א המדות ענין המדות, שכללותם הוא רק אל הזולת דוקא. וענין המדות כמו חסד דרועא ימינא וגבור' דרועא שמאלא, אם שאין עיקר ענינם השכל ומ"מ מתלבש שם הארת השכל, שהרי כותב השכל ע"י היד, אך זה אמת שהיד אינו כלי ממש אל השכל ההוא כמו מוח שבראש, שבראש הוא כמו התלבשו' אור בכלי לפי שהראש בכללותו הוא כלי להשכל משא"כ היד אינו כלי כלל, כ"א בדרך הארה ומעביר בלבד מתלבש בו השכל, דמ"מ בהכרח לומר שיש איזה שייכו' להשכל עם היד שהרי ע"י מתגלה כו', וכמ"ש באגה"ק ד"ה להבין משל כו', מעביר הנק' ג"כ התלבשות, שאינו דומה ללבושים חיצונים שע"י הרי אין שום התגלות כח מהנפש שהרי הם נפרדי' מהגוף ואינם שייכים אל האדם, והאדם אינו שייך אליהם כו' ואינם אפי' בדרך מעביר ג"כ (ואפשר קאָן מען דאָס יע רופין מעביר כו' (א"ה, להע' מענין הלבושי' שפועלי' ומושכי' את העצם ממש, כמבואר בד"ה להבין ע' השבת ור"ח דש' ס"א ובד"ה והשקה ס"ג)). משא"כ הידים הם השייכי' אל האדם, וע"י הרי מתגלה שכל ההוא שהוא כח מן הנפש, וברגלים הרי השכל מצומצם יותר, והגם שיש שם הארת השכל וכמו שכל הריקוד, ושכל זה הוא מצומצם ביותר, ומ"מ אפשר לחשבו במדרי' השכל לפי שמכוין בריקודו כפי חיוב תנועות הניגון, והניגון הוא מפנימיות הכוונה שבמוחין, וכמו הלוים שהיו יודעי' לכוין בשיר, שהשיר שלהם הי' לפי אופן כוונת המוחין שהוא כוונה פנימי' שבמוח בההשכלה ההיא (א"ה, עמ"ש בד"ה כימי צאתך, ס"ג בענין קול מעורר כו' דוקא פנימי' הכוונה. ולהעיר בענין הלוי' שעבודתם בשיר ומדריגתם בעתיקא כמ"ש ועבד הלוי הוא דא עתיקא, וזהו פנימי' הכוונה כו'), כי שיר הוא בחי' מקיף (שהניגון משתל' שלאחר סופו מתחיל תחילתו), וכן ע"פ פשוט מה שנאמר במשנה כל בעלי השיר יוצאין בשיר ה"ה טבעת עגול וזה נק' שיר, והוא מדרי' מקיף, והמוחין עיקרם בחי' פנימיו'

דוקא, והניגון הרי המשכתו הוא מפנימיות המוחין שהוא מדריגת התענוג שבשכל, וזהו שם ישורון ושם ישראל, שיר אל, שהוא התענוג שלמעלה כו'. והנה הריקוד הוא לפי אופן הניגון, שבריקודו מכוין כפי כוונת התנועות וסדרם ממש, וכן הוא מרקד, והניגון הוא תענוג השכל, מ"מ אור השכל שבהרגלים הוא מצומצם ביותר, וסוף כל סוף הוא רק הריקוד כו', ומה שלפעמי' יש מעלה בהרגל על הראש, מה שנושא את הראש ומוליכו למחוז חפצו כו' בזה הרגל נק' ראש, והוא גבוה בפרט זה מהראש עצמו כו', אך ע"י סדר השתל' אין שם הארת השכל, ורק מה שצריכי' לאמן את רגליו (א"ה, והראי' שתלוי בעצם תנועת האברי' כידוע) ומובן שיש בזה ריבוי חילוקי מדרי' כו'.

ר"ת בפרק זה

חב"ד = חכמה בינה דעת **ע"י** = על ידי **כ"א** = כי אם **אגה"ק** = אגרת הקודש **ר"ח** = ראש חודש **ס"א** = תרס"א

ס"ג = תרס"ג **עמ"ש** = עיין מה שכתב **ע"פ** = על פסוק / על פי **ה"ה** = הרי הוא

ביאור

בראש — החושים והמוחין חב"ד, בבחי' התלבשות ממש. ביד — השכל רק בדרך מעביר: כותב השכל ע"י היד, אבל היד אינה כלי לשכל. בגדים חיצוניים אינם אפילו מעביר. ברגלים — "שכל הריקוד", שהולך אחר הניגון; והניגון מפנימיות המוחין, מן התענוג שבשכל, ובחי' מקיף הוא — "שהניגון משתלשל שלאחר סופו מתחיל תחילתו".

עיון

התלבשות ומעביר

התלבשות — הכח נמצא בכלי ממש ומתאים לו; מעביר — הכח עובר דרך הכלי ואינו מתיישב בו. בזה יתבאר בהמשך האור בעולמות בי"ע.

נקודות

- חכמה — נקודה; בינה — פרטים; דעת — התקשרות והרגשה.
- ראש — התלבשות; יד — מעביר; רגל — הארה מצומצמת.
- שיר — מקיף; ניגון — תענוג השכל.
- יש שהרגל מעלה על הראש.

עבודה

כשהשכל עדיין מתעכב — לתת לרגלים להוליך: לבוא לשיעור, להצטרף לריקוד, לקיים בפועל. "נושא את הראש ומוליכו למחוז חפצו".

ד העולמות העליונים כמשל הגוף

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קלב–קלג

לפני הקריאה

כמשל הגוף כן בעולמות בי"ע (לא באצילות).

[עמ' קלב] וככל המשל הזה יובן למעלה בעולמות העליונים (אין הכוונה על עולם האצי' כ"א בעולמות בי"ע כו') שיש שם התחלקות המדריגות, שהרי אימא עילאה מקננא בכורסיא שקאי בד"כ על עולם הבריאה שכללי' המדרי' הם בבחי' השגה דוקא שהם משיגים את חיותם, ונת"ל דכל השגה הוא רק ידיעת המציאות ולא השגת המהות כו' ומ"מ הרי בבריאה האור האלקי בבחי' התלבשות דוקא, משא"כ ביצירה האור דבריאה הוא רק בדרך מעביר, ואינו בבחי' ההתלבשות כלל, אמנם האור האלקי השייך אל היצי' הוא בבחי' ההתלבשות ביצירה שהרי שית ספירין מקננן ביצירה, וכן אמרו אופן בעשי', דגם בעשי' האור האלקי המאיר שם הוא בבחי' התלבשו' דוקא כו', משא"כ חב"ד דבריאה הוא ביצי' ועשי' רק בדרך מעביר כו' ואינו בא בבחי' ההתלבשות כלל, אבל בבריאה הוא בבחי' ההתלבשות, כי התורה שהיא למעלה יותר (מ"מ בא בהתלבשות כו'), וזה צריכין לידע כי מה שמתבאר בזה דאימא עילא' כו' אין הכוונה על עצם מדרי' הבינה כמו שהיא באצי' כ"א על מדרי' המל' דאצי' כמו שמתלבשת בע"ס דבריאה כו' (א"ה, להע' מל' דאצי' כתר ועתיק לבריאה כו') וע"י התלבשות מל' דאצי' במל' דבריאה עי"ז מהווה נבראי' דבי"ע כו', ומדרי' זו הרי היא ודאי בבחי' ההתלבשות דוקא בבריא' שהרי אפי' הלכות שהן מהות חכמתו ורצונו ית' אי' באגה"ק בד"ה להבין מ"ש בפע"ח כו' שהן דרך התלבשות הבריאה ומעביר היצי' כו' וכ"ש מה שאימא עילאה כו' הוא ודאי דרך התלבשות בבריאה כו' (א"ה, ודאית זו יובן לפי שידוע שכל דבר שהוא נמשך אל הפרט הרי הוא שייך לפרט זה דוקא כו' וכל גילוי אל הפרט הוא בפנימיות דוקא, דכלל הוא מקיף ופרט הוא פנימי כו').

ר"ת בפרק זה

בי"ע = בריאה יצירה עשיה **נת"ל** = נתבאר לעיל **ע"ס** = עשר ספירות **עי"ז** = על ידי זה **מ"ש** = מה שכתוב

פע"ח = פרי עץ חיים **כ"ש** = כל שכן

ביאור

בבריאה — "אימא עילאה מקננא בכורסיא" — האור האלקי בבחי' התלבשות, כמו השכל בראש. ביצירה ועשי' — אור הבריאה רק בדרך מעביר, אף שהאור השייך ליצירה (שית ספירין) ולעשי' (אופן) מלובש בהם. ו"אימא עילאה" כאן — מל' דאצילות המתלבשת במל' דבריאה, ועי"ז מתהווים נבראי בי"ע.

עיון

ד' עולמות

אצילות — גילוי אלקות. בריאה — מציאות ראשונה, השגה. יצירה — מדות. עשי' — מלכות, עד עוה"ז הגשמי. מל' דאצילות היא כתר ועתיק לבריאה.

נקודות

- בריאה — כראש: התלבשות.
- יצירה ועשי' — מעביר לאור הבריאה.
- "אימא עילאה" — מל' דאצילות בבריאה.
- כל גילוי אל הפרט — בפנימיות.

עבודה

לבדוק את הלימוד: האם הוא "מלובש" בי — יכול אני להסבירו בלשוני — או רק "עובר" דרכי.

ה

ביהמ״ק, מקום הנס, והתשובה

ספר המאמרים תרס״ד, עמ׳ קלג–קלה

לפני הקריאה

גם בעולם הזה יש חילוקי מדרגות בגילוי: ביהמ״ק, מקום הנס, חצי הכדור.

[עמ׳ קלג] והנה החילוקי מדריגות בהגילוי אורות אינו דוקא בעולמו׳ העליוני׳ כ״א אפי׳ בעולם שלמטה ג״כ יש חילוקי מדריגות בהגילויי אורות, וכמו הגילוי אלקות שהאיר בב״ה שהי׳ מאיר בו גילוי אלקות ממדרי׳ היותר נעלית וכמאמר צמצום שכינתו בין שני בדי ארון, וצמצום זה ידוע שאינו העלם והסתר ח״ו, כ״א הוא גילוי אלקות במדרי׳ גבוה ונעלה מאד, ולכן אמרו שמקום ארון אינו מן המדה כלל שאעפ״י שהי׳ אמתיים ארכו ואמה וחצי רחבו, והכל הי׳ במדה גבולית דוקא כפי המדה שנצטוה משה כו׳ ולאחר כ״ז לא הי׳ תופס מקום כלל, והוא הכל באשר בבהמ״ק האירו גילוים היותר נעלים והיותר גבוהים במדרי׳ וכמאמר תלת עלמין אית לי׳ לקוב״ה, וכנגד זה הי׳ בבהמ״ק ג׳ דיורים כו׳ ובקה״ק הי׳ גילוי אוא״ס מבחי׳ פנימיות ועצמית א״ס ב״ה ממש, ובד״כ בבהמ״ק האיר בחי׳ גילוי אלקות ממש, וכמו״כ הוא במדרי׳ הנסים שבמקום ההוא שנעשה בו הנס מאיר בו גילוי אלקות ממש, ולכן חייב לברך ברוך שעשה לי נס במקום הזה, שהאמת הוא שבמקום הזה ובזמן הזה האיר בחי׳ גילוי אלקות שלמעלה ממש, ובד״כ הנה רשימת הגילוי נשאר במקום ההוא, שלכן בכל עת שבא לשם צריך לברך כו׳, וכמו ענין המן והשלו שהיו נסים שיצאו מדרכי הטבע לגמרי וכמ״ש הרמב״ם במו״נ שלא הי׳ המקום מוכשר לזה כלל, ובד״כ הנה בחצי כדור הארץ שאנו יושבים עליו יש בו גילוים יותר מחצי הכדור השני, כי כאן היו כל הגילוים דמ״ת וכמ״ש וירד הוי׳ על ה״ס וכמו״כ הגילוים דבהמ״ק הכל הי׳ בחצי הכדור הזה, אם כי קשה לכאו׳ מאד לאמר בזה הגדרה, שנאמר שכאן דוקא מאיר הגילוי אור ולא כו׳ אך האמת הוא שכן אמר רבינו הגדול (היינו כ״ק אדמו״ר הזקן זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע ועכי״א) וכן כתב אבי (היינו כ״ק אאזמו״ר זצוקללה״ה נבג״מ זי״ע ועכי״א) בדרוש זה. אך באמת יכולין להבין הדבר גם עפ״י שכל, כי מאחר שהוא או״פ לכן שייך בו לומר שכאן דוקא מאיר הגילוי ולא במקום אחר כו׳ (א״ה, דכל או״פ צריך שיהי׳ כלי אליו כו׳), והנה האו״פ ידוע דמגיע עד פנימי׳ ועצמית אוא״ס ב״ה ממש, כמו התשובה שמגיע עד פנימיו׳ המקיף דוקא, שהרי בחיצוניות המקיף שם הרי כחשיכא כאורה (א״ה, דמחיצוניות המקיף הוא רק ע׳ סליחת עוונות שהעון נסלח לו, אבל להיות זדונות נעשי׳ כזכיות ממש ע״י מה) שתשו׳ מגיע בפנימיות המקיף, וזה גופא שתשובה מועלת היא עצת התורה, והתורה היא בחי׳ פנימיות דוקא וכמ״ש אורייתא מחכ׳ נפקת, וחכ׳ הוא מדרי׳ המוחין שהם בחי׳ פנימיות, ובפרט מדרי׳ החכ׳ בעצמה עיקרה הוא בחי׳ פנימיות (א״ה, ולכן ענינה בחי׳ השכלה בנקודה כו׳), וע״פ תורה הרי אין מיתה בלא חטא (שזה כפרה על החטא כו׳) (א״ה, להע׳ מב״ב ג׳ מתו בעטיו כו׳) ואין יסורי׳ בלא עון כו׳ (א״ה, להע׳ מע׳ יפשפש כו׳ יתלה כו׳ וכן האמת כו׳

ביטול תורה יש, רק לומד זכות, ישלול הלימוד זכות וימצא כו' וקמי' שמיא גליא לכן נענש כו'), ובתורה שהיא בחי' פנימי' כתיב שתשובה מועלת, והתשו' הוא פנימיו' המקיף, שהרי לחיצוניות המקיף אין צריכים לזה שום עובדות, ששם הרי הכל יכולים לקבל, משא"כ לפנימיות המקיף לזה צריכים עבודה, והעבוד' הוא התשובה, ועצה זו גופא מבואר בתורה שהיא בחי' פנימיות, ומזה הוא הוראה על בחי' הפנימי שמגיע במדרי' העצמות ממש ופנימיות אוא"ס ב"ה, ומ"מ להיותו בחי' או"פ לכן נוכל לאמר שכאן מגיע האור, ולא יותר כו' (א"ה, ביאור הכוונה מאחר שבתו' כתוב עצת התשו', מזה הוראה שהשגת התור' היא בבחי' המקיף דוקא, ופנימי' המקיף הוא מדרי' היותר נעלי', כי יש ה' מדרי' נר"ן פנימי' וח"י מקיפי' ופנימי' יחידה הוא למעל' במדרי' מפנימי' נר"ן, דתו' בכ"מ היא בחי' פנימי' גם במדרי' היותר נעלו', ומ"מ שרשה גם בפנימיות המקיף שהוא פנימיות ועצמו' א"ס ב"ה, וכמו אנא אמלוך כו').

ר"ת בפרק זה

ב"ה = בית המקדש / ברוך הוא **ח"ו** = חס ושלום **בהמ"ק** = בית המקדש **קוב"ה** = קודשא בריך הוא

קה"ק = קודש הקדשים **אוא"ס** = אור אין סוף **א"ס** = אין סוף **רמב"ם** = רבי משה בן מימון **מו"נ** = מורה נבוכים

מ"ת = מתן תורה **כ"ק** = כבוד קדושת **אדמו"ר** = אדוננו מורנו ורבנו **אאזמו"ר** = אדוני אבי זקני מורי ורבי

או"פ = אור פנימי **ב"ב** = בבא בתרא **נר"ן** = נפש רוח נשמה **ח"י** = חיה יחידה **כ"מ** = כמה מקומות

ביאור

בביהמ"ק האיר גילוי אלקות ממדרגה הכי נעלית — "מקום ארון אינו מן המדה". כן במקום הנס נשארת רשימת הגילוי, ולכן מברכים בכל פעם. וכדי להבין איך אור אלקי "כאן ולא כאן" — כי הוא אור פנימי, הצריך כלי; ואור פנימי מגיע עד עצמות אוא"ס, כמו התשובה המגעת לפנימיות המקיף — ועצת התשובה היא בתורה, שהיא פנימיות.

עיון

פנימיות המקיף

חיצוניות המקיף — הכל שוים בו, "כחשיכה כאורה", וממנו סליחת עוונות. פנימיות המקיף — צריך עבודה, תשובה, ובה זדונות נעשות כזכיות.

נקודות

- בביהמ"ק — גילוי עצמי; הארון אינו תופס מקום.
- מקום הנס — רשימה נשארת; לכן ברכה.
- אור פנימי — מקומי, ומגיע לעצמות.
- תשובה — פנימיות המקיף.

עבודה

לחזור למקום שנעשה לך בו נס ולהודות. ובתשובה — לכוון לפנימיות: לא רק סליחה, אלא שהחסרון עצמו יהפוך לכח.

ו עולם שנה נפש עד רום המעלות

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קלה–קלו

לפני הקריאה

עולם שנה נפש עד רום המעלות; קושיא על "נפש"; וביאור "שנה".

[עמ' קלה] והנה בד"כ יובן מזה ע' עולם ונפש, וכמו"כ הרי נמצא מדרי' אלו דעולם ושנה ונפש עד רום המעלות ממש, וכמו בג"ע העליון, שהוא בבריא' (כי ג"ע התחתון הוא בעשי') יש שם עליות רבות לאין קץ ומספר כלל, וכמאמר צדיקי' אין להם מנוחה לא בעוה"ז ולא בעוה"ב שנא' ילכו מחיל אל חיל, שבד"כ בכ"י יש ג' עליות שידועים ע"י ג' תפלות שחרי' כו' ובכל תפלה גופא יש עליות רבות, והאבות שהם יותר מג' אלפים שנה בג"ע ובכ"י עולי' בעילוי אחר עילוי, וכל עלי' היא בג' מדרי' אלו עולם שנה נפש כו', והגם שג"ע הוא מדרי' אור האצי' שבבריאה ומ"מ בכללותו הוא מדרי' הבריאה, ולהיותו בבריאה הוא בג' מדרי' אלו דעש"נ, וכמו"כ יש מדרי' אלו עד רום המעלות ממש. אך לכאו' א"מ שהרי נת"ל דבבהמ"ק האירו אורות וגילוים ממדרי' היותר גבוהות, וכמו"כ בה"ס בעת מ"ת, ומ"מ נת' שזהו בחי' נפש כו', ואיך אפשר לומר על גילוים נעלי' כזו שהם רק במדרי' נפש לבד. אך האמת הוא שיש דיעות בחסידות מהו מדרי' נפש, לפעמים מצינו שנפש הוא נק' ההתפשטו' החיות של הנפש בלבד (א"ה, וכמו בה' מדרי' הרי נפש הוא מה שמתלבש בדם הגוף להחיותו בחיות בשרי כו'), ופעם מבואר שנפש הוא כינוי אל נקודה העצמי' שהיא נקודה החיונית, שהיא באפשרה להחיות את הגוף (א"ה, להע' וינפש ל' מנוחה בעצם, נפש חי' התפשטות מבחי' חי בעצם כו'). וביאור דבר זה תלוי הוא לפי ב' דיעות הללו, שלפי הדעה הראשונה שנפש הוא רק התפשטות יובן שקאי רק על ההארה שמחי' את העולם, והאור הוא לפ"ע הכלי', כי עולם הוא מל' העלם והסתר ממש, והאור מתלבש בהם כו'. אמנם לפי הדיעה שנפש קאי על נקודה העצמית, אז אפשר שגם התורה נקרא נפש שהרי אוריית' מחכ' נפקת וחכ' הוא בחי' נקודה, ולכן נופל לומר נפש שהוא נקודה עצמית גם מצד סדר ההשתל', ובפרט מצד מדרי' פנימיות המקיף, וזהו ב' מדרי' דעולם ונפש. והנה שנה קאי על ענין הזמן, שהרי יש זמן לעמידת העולמות וכמאמר שית אלפי שני דהוה עלמא וחד חרוב שיש זמן לקיום העולם, וזמן הוא המחבר את בחי' עולם ונפש, וההתחברות הזאת הוא בחי' הרצוא ושוב, וע"י רצוא ושוב זה הוא שנעשה הזמן, דכללי' ענין הזמן הוא הסתלקות והתפשטות וזהו בחי' רו"ש וע"י מתהווה הזמן דאלו הי' הגילוי שלא בדרך רו"ש הסתלקות והתפשטו' לא הי' מציאות הזמן, ודוקא ע"י הרו"ש מתהווה ע' הזמן. ונמצא ששנה הוא נמצא בב' המדרי' דעו"נ, וכמו בחיות הנפש שמחי' את הגוף הוא ע"י רו"ש שהן ב' דפיקא דלבא הסתלקות והתפשטות, וכמו"כ הוא בהחיות אלקי שמחי' את העולם הוא ג"כ בבחי' רו"ש וכמ"ש והחיות רו"ש שקאי על החיו' אלקי שמחי' את העולם הוא בבחי' רו"ש, וזהו שנה, וג' מדרי' אלו דעש"נ הם עד רום המעלות והמדרי' גבוה מעל גבוה כו'.

ר"ת בפרק זה

ג"ע = גן עדן **עוה"ז** = עולם הזה **עוה"ב** = עולם הבא **כ"י** = כל יום **עש"נ** = עולם שנה נפש **א"מ** = אינו מובן

לפ"ע = לפי ערך **רו"ש** = רצוא ושוב **עו"נ** = עולם ונפש

ביאור

גם בג"ע העליון עליות בלי קץ, וכל עלי' בג' מדרגות עש"ן. והקושיא: איך גילויי ביהמ"ק ומ"ת הם רק "נפש"? התירוץ: ב' דיעות בחסידות — נפש כהתפשטות החיות (המדרגה התחתונה), או נפש כנקודה העצמית; ולפי השני' גם התורה, הבאה מחכמה שהיא נקודה, נק' נפש. ו"שנה" — הזמן, המחבר עולם ונפש, ונעשה ע"י רצוא ושוב, כדפיקת הלב.

עיון

רצוא ושוב והזמן

הסתלקות והתפשטות חוזרות — זהו הזמן. אילו היה הגילוי בלי רו"ש — לא היה זמן כלל.

נקודות

- עש"ן עד רום המעלות.
- נפש — התפשטות או נקודה עצמית.
- שנה — זמן, מחבר עולם ונפש.
- הזמן נעשה ע"י רצוא ושוב.

עבודה

לקבוע ביום "רצוא" (תפלה, לימוד) ו"שוב" (עבודה, משפחה) — ולראות את שניהם כקדושה.

ז

ארץ מהיכן נבראת — לכל דבר שרש מיוחד

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קלו–קלז

לפני הקריאה

ארץ מהיכן נבראת? — לכל נברא שרש מיוחד.

[עמ' קלו] ועפ"י הצעת דברים אלו יובן מה שאי' בפרדר"א ארץ מהיכן נבראת משלג שתחת כסא הכבוד מעפרורי' שבה נעשה ארץ ומצרורות שבה נעשה הרים, ולכאו' צ"ל שאלתו ארץ מהיכן נבראת, הלא כללי' ענין הבריא' הוא בדרך ריחוק דוקא, שהוא מדרי' יש מאין שאינו בערך כלל, ואיך שייך לומר מהיכן כו', וכן צ"ל מ"ש במד"ר האורה מהיכן נבראת מלמד שהתעטף הקב"ה בטלית לבנה והבהיק מזיו הדרו שנא' עוטה אור כשלמה, וגם שאלה זו צריכה ביאור שהרי הבריאה היא בדרך יש מאין כו'. אך עפ"י הקדמת הדברי' שנתבאר כי כל דבר שנברא במציאת ויש גמור יש לו שרש ומקור בהאין האלקי שממנו נתהווה, שהאין הוא שייך אל היש המתהווה ממנו, וכמו בארי' שלמטה שרשו הוא מארי' שבחיות המרכבה, והגם שאין ערוך לארי' שלמטה לפני ארי' שבמרכבה מ"מ בריבוי השתל' המדרי' ואח"כ ע"י נפילה ושבירה הרי מתהווה מציאות הארי' שלמטה הרי שהארי' שלמטה יש לו שייכו' דוקא אל ארי' שבמרכבה שממנו נתהווה להיות ארי' למטה ממש, ולא אל פני שור שבמרכבה, וכמו"כ התהוות בחי' ארי' שבמרכבה (שהיא בבריא') הוא מבחי' ארי' שבאצי' שהוא מדרי' החסד מרכבתא עיל' דאצי', ולהיות פני ארי' שבמרכבה מבחי' ארי' דאצי' הוא ג"כ ע"י ריבוי השתל' מדרי' עד שמתהווה. ובדוגמא כזאת הוא למעלה יותר הנה חכ' דאצי' נק' ג"כ בשם ארי' כי ארי' הוא ראי', וראי' הוא בחכ' דוקא וכמ"ש וירא ראשי' לו כו', והגם שאינו בערך כלל חסד לבחי' החכ' עד שצ"ל פרסא המפסיק בין חכ' לחסד וכמ"ש ועל ראשי החיות כעין קרח הנורא, וידוע שקאי על הפרסא והרקיע שמפסיקי' בין מוחין למדות, ומ"מ הרי התהוות החסד הוא מבחינת החכ' דוקא, כי חח"ן מימין, ויש להם קישור ושייכות זל"ז. ולמעלה יותר הנה גם הכתר נק' בשם ארי' וכמ"ש ארי' שאג מי לא ירא וידוע שקאי על הכתר כי אומרו הוי' דבר מי לא ינבא, אי' בספרים שמ"ש הוי' דיבר כוונתו על דיבור של אנכי, ואנכי הוא בחי' ומדרי' כתר כידוע, ולפ"ז הרי בחי' כתר הוא שרש הראשון לארי' שלמטה כו'.

ר"ת בפרק זה

פרדר"א = פרקי דרבי אליעזר **קב"ה** = הקדוש ברוך הוא **אח"כ** = אחר כך **חח"ן** = חכמה חסד נצח **זל"ז** = זה לזה

לפ"ז = לפי זה

ביאור

לכאורה אין לשאול "מהיכן" — הבריאה יש מאין שאין לה ערך. אלא שלכל יש שרש מיוחד באין האלקי השייך אליו: הארי שלמטה — מארי שבמרכבה (בבריאה), ממנו — ארי דאצילות (חסד), ולמעלה — חכמה (ארי' = ראי'), ולמעלה מזה — כתר ("ארי' שאג... הוי' דיבר" — דיבור של אנכי). והארי שייך דוקא לארי שלמעלה, ולא לפני שור.

עיון

פני המרכבה

ארי, שור, נשר, אדם — שרשי הנבראים. כל נברא קשור לשלשלת שלו.

נקודות

- קושיא: יש מאין — איך "מהיכן"?
- תירוץ: לכל נברא שרש מיוחד.
- ארי: מרכבה ← חסד ← חכמה ← כתר.
- השייכות מיוחדת — ארי לארי.

עבודה

לא לקנא בכשרון של זולתו: לכל אחד שרש מיוחד ושליחות מיוחדת.

ח "ונבראו" — מלאכים, נבראים ובחירה

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קלז–קלט

לפני הקריאה

"ונבראו" בצבא השמים — ומזה ענין ידיעה ובחירה.

[עמ' קלז] ובזה יובן מה שבצבא השמי' נאמר כי הוא צוה ונבראו, שנבראו מורה על ההתהוות שבדרך מאיליו וממילא כו', ולכאו' א"מ איך אפשר לומר על התהוות יש מאין ונבראו שהרי התהוות זו הוא בדרך אין ערוך, שהרי הפועל צריך להתלבש בהנפעל להוותו, ולולי ההתלבשות א"א להיות ההתהוות כלל, ואינו כמו השתל' עו"ע שבעו"ע מובן שאין צריך להיות השתדלות העילה להוציא העלול ולגלותו, כ"א שהוא בא בדרך ממילא כשיש העילה נתגלה העלול כמו עד"מ שכל ומדות הנה אם ההתבוננות היא כדבעי למהוי, היינו בהעמקת הדעת אזי ההתפעלות ממילא יבוא, ומובן היטיב שאינו צריך להשתדל להוציא ההתפעלות אהוי"ר לגילוי, וזה נראה בחוש שאם לפעמים מתפעל באהבה או ביראה קודם שהתבונן היטיב, הנה התפעלות זאת הוא דמיון שוא, ואם אינו דמיון שוא, זה ודאי שבשעה קלה יפול מההתפעלות כו' כי העיקר הוא ההתבוננות וכשמתבונן בהעמקת הדעת ומבין הדבר לאשורו בשכלו, הרי ממילא מתפעל כו'. אמנם כ"ז הוא רק בעו"ע שהם בערך זל"ז שהרי תולדות המדות הן מהשכל והשכל הם מקור המדות, משא"כ בבריאה יש מאין שאינם בערך זל"ז, שהרי זה יש שהוא בחי' מציאות וזה אין שאינו שום מציאות כלל, ולכן ההתהוות הוא ג"כ באין ערוך כלל, ובבחי' ריחוק הערך והמדרי' ממש, ואיך שייך לומר ונבראו שהוא בדרך מאיליו כו', שאפי' שרפים שהם מדרי' היותר נעל' מ"מ ה"ה ג"כ בחי' נבראים שהרי אומר עליהם ונבראו בדרך בריאה כו', ואיך שייך עליהם לומר ע"ז ונבראו שנופל יותר בע' בבריא' דהשתל' עו"ע שהם בערך כו'. אך הענין הוא לפי משנת"ל שכל דבר יש לו שרש ומקור מיוחד בפ"ע השייך לו בפרט דוקא, ולכן שייך לומר ונבראו בדרך מאליו כו', והגם שאופן בריאתו הוא בדרך בריאה יש מאין, אבל מאחר שיש לו שרש ומקור מיוחד בפ"ע לכן שייך בו לומר ונבראו כו'. וההפרש הוא בהגילוי אלקות שמאיר ונמשך שבמלאכי' עליונים מאיר גילוי אלקות שהם מרגישים את מקורם לכן נאמר בהם חק נתן ולא יעבור, שהם אינם יכולי' לעבור על החוק וגבול שלהם, והוא באשר שמרגישים המה את מקורם הוא האור האלקי לכן אינם יכולי' לעבור את רצונו דהנבראי' שלמטה אינם מרגישים כ"כ את מקורם האור האלקי לכן עובריי' הם על רצונו, משא"כ נבראי' שלמעלה אינם יכולים לעבור רצונו כו', ולכאו' א"מ איך הנבראי' שלמטה יכולי' לעבור רצונו ית' שהרי גם להם יש מקור מיוחד כו' א"כ הרי אינם יכולי' לעבור הרצון שבמקורם כו'. והענין הוא מפני שנבראי' שלמטה אינם מרגישים את המקור והרצון שבמקור, לכן נדמה להם שיכולים לעבור רצונו, והאמת הוא שגם נבראים שלמטה אינם עושים היפך רצון מקורם ח"ו וכמו שהוא הרצון במקור כן הם עושים, ולהיות שאינו מרגיש המקור נדמה

לו שעושה היפך רצון המקור. אמנם כ"ז בנבראי' שלמטה משא"כ נבראי' שלמעלה להיותם מרגישים מקורם לכך אינם יכולים לעבור רצונו כו', ולכן נופל בהם הל' ונבראו בדרך כו' מאחר שמרגישים מקורם ה"ז כאילו ההתהוו' היא בקירוב ממש, שהוא כעין עו"ע כו', אבל נבראי' שלמטה אין מרגישים מקורם, ולכן יכולים לעבור רצונו. שזהו"ע כללו' ידיעה ובחירה, שלכאו' א"מ איך שייך ענין הבחירה, מאחר שידוע איך שיהי' א"כ אינו שייך כלל בחירה, דע' הבחירה הוא שאפ"ל שינוי מכמו שהי' תחלה בדיעה העליונה, אך זהו ג"כ מפני שאינם מרגישים את מקורם, וממילא אינם יודעים איך הוא הדבר בדיעה העליונה, שהרי אינם מרגישים איך הוא האור במקורם שיפעול עליהם שלא יעשו במה שיבחרו, ולכן כל מה שפועלי' בעצמם הוא רק מצד בחירתם שבוחרים בטוב, וכן הביטול שפועל בעצמו אינו מפני שמרגיש את מקורו כ"א מפני הבחירה שלו, והאמת הוא שאין עושים ח"ו היפך כוונת הדיעה העליונה ח"ו, וכמ"ש וכל קומה לפניך תשתחווה שכל ציור קומה של הנבראי' הרי לפניך תשתחווה ובטלי' לפניך ממש, וזה הוא מצד הציור קומה דא"ק, שהרי רגלי א"ק מסתיימים בעשי', וציור קומה זה כולל מראש כל המדרי' עד סוכ"ד ממש, אמנם הם הנבראי' שלמטה הרי אינם מרגישי' כלל אופן עמידתם בציור קומה דא"ק לכן עבודתם ועשייתם שלמטה הוא מצד בחירתם העצמית כו'. ועפ"י יובן מה שבנבראי' שלמעלה (צבא השמים כו') נאמר בהם ונבראו, הוא לפי שמרגישי' מקורם, והם אינם יכולי' לעשות היפך רצונם, מאחר שיודעים, לכן אצלם אינו שייך כלל כללי' ענין הבחירה שיבחרו ויעברו ח"ו כאמרו חק כו' ולא יעבור כו', משא"כ נבראי' שלמטה בהם נאמר כי נשגב שמו לבדו, שהשם הוא האור והחיות שלהם שהוא מקורם הוא נשגב ומרומם מהם, ורק הודו וזיוו הוא מה שמאיר להם הארה בעלמא, אמנם אינם מרגישים את מקורם כלל, ולכן שייך בהם ענין הבחירה מאחר שאינם יודעים כלל איך הם עומדים במדרי' מקורם, הוא הציור קומה דא"ק אם כי רגלי א"ק מסתיים בעשי' שהוא כולל כל המדרי' כולם כו', ומ"מ מפני שאינם מרגישים את מקורם הרי אינם יודעים כלל באיז' מדרי' הם עומדים שם, לכן כל בחי' ביטול ועבודה שפועלי' בעצמם הכל הוא מפני הבחירה שלהם שבוחרים בטוב כו'.

ר"ת בפרק זה

א"א = אי אפשר **עו"ע** = עילה ועלול **עד"מ** = על דרך משל **אהוי"ר** = אהבה ויראה **ע"ז** = על זה
משנת"ל = מה שנתבאר לעיל **פ"ע** = פני עצמו **כ"כ** = כל כך **א"כ** = אם כן **ה"ז** = הרי זה **אפ"ל** = אפשר לומר
א"ק = אדם קדמון **סוכ"ד** = סוף כל דרגין

ביאור

"ונבראו" — כאילו מאליו, כהשתלשלות עו"ע, כהתפעלות הבאה מעצמה מהתבוננות. ובריאה יש מאין אינה כן. אלא שכיון שלכל נברא שרש מיוחד, שייך "ונבראו". המלאכים מרגישים מקורם — "חק נתן ולא יעבור"; הנבראים למטה אינם מרגישים — ונדמה להם שעוברים על רצונו; ומזה ענין הבחירה. ובאמת "וכל קומה לפניך תשתחוה" — הכל בציור קומה דא"ק.

עיון

התבוננות והתפעלות

התפעלות שלא מהתבוננות — "דמיון שוא", או נופלת בשעה קלה. התבוננות בהעמקת הדעת — ההתפעלות באה ממילא.

נקודות

- ונבראו — כעין עו"ע.
- מלאכים מרגישים — אין בחירה.
- למטה אין מרגישים — יש בחירה.
- באמת הכל בטל — ציור קומה דא"ק.

עבודה

לעשות טוב גם בלי הרגש: זו מעלת הבחירה. ולפני התפלה — התבוננות, שממנה ההתפעלות.

ט

השכוי, גבריאל, ותורה של יום ולילה

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קלט–קמא

לפני הקריאה

"הנותן לשכוי בינה"; ויום ולילה — תושב"כ ותושבע"פ.

[עמ' קלט] ועפ"י כל הדברים האלה שכל נברא שלמטה יש לו שרש מיוחד גבוה מעל גבוה יובן מאמר רז"ל באמרם כד שמע קול תרנגול אומר ברוך הנותן לשכוי בינה, דלכאו' א"מ מהו שייכות השכוי, שהוא התרנגול, למדרי' בינה. אך הענין הוא דשרש התרנגול שלמטה, ע"י ריבוי השתל' מדריגו' הוא מבחי' ומדרי' מלאך גבריאל, וידוע דקריאת הגבר הוא בחצות לילה דוקא, ומלאך גבריאל נק' גבר כמ"ש אני הגבר כו', שמלאך גבריאל הוא המעורר את הצדיקים בחצות לילה, כדאי' בזהר בפלגות לילא קוב"ה אתי לאשתעשע עם צדיקייא בגנתא דעדן, והתעוררות נשמות הצדיקים הוא ע"י מלאך גבריאל כו', וממדרי' זו ע"י ריבוי השתל' מדרי' הוא שמשתלשל השכוי שלמטה, וגם הוא קורא למטה לעורר ישנים לקום לעבודת הבורא, וכמאמר שלהובא דנורא נפיק ובטיש לי' לתרנגול וכדין כו'. והגם שמובן שאינו בערך כלל התרנגול שלמטה לשרשו ומקורו הוא מלאך גבריאל כו', מ"מ הרי שרשו ע"י השתל' המדרי' ממלאך גבריאל כו', ולמעלה יותר שרשו מבחי' ה"ג דאימא, שהם - ה"ג דאימא - מעוררים את בחי' המל' שתעלה עם הבירורים שבררה למטה לעלות למעל', דכל הבירורי' שלמטה הוא ע"י בחי' מל' דוקא, וכמ"ש ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה שטרף זה הו"ע הרפ"ח ניצוצין שמתבררי' ע"י המל', ובחי' מל' היא שרגלי' יורדת למטה לברר בירורים ובה מתכנסי' כל הניצוצי' שנתבררו כו', וע"ז הוא ההתעוררות דה"ג דאימא שבחצות לילה לעורר את המל' לעלות עם הבירורי' שביררה כו', וע"י ריבוי השתל' הנה מה"ג אלו מתהווה מדרי' מלאך גבריאל כו', וע"י ריבוי השתל' המדרי' הוא מה שנתהוו' התרנגול למטה, וקורא לעורר, כי אז הוא בשרשו הראשון התעוררות בחי' ה"ג דאימא לעורר את המל', ושרש שרשו במדרי' מלאך גבריאל מעורר נשמות הצדיקים בפלגות לילא להשתעשע עם הקוב"ה בגנתא דעדן, ואז מתעורר התרנגול לעורר ישנים לקום לעבודה, והגם שאינו בערך כלל וכלל התרנגול שלמטה כו' ומ"מ הלא הוא שרשו ומקורו, וידוע דקריא' התרנגול הוא שלא לטובתו כלל וכדאי' בזהר דתרין שלהובא דנורא יורדין וגדפין לי' בגדפי', שהזמן הוא מכוון בעת התעוררות הצדיקי' בג"ע ע"י מלאך גבריאל כו' (א"ה, וכדאי' בזהר ע"פ חברי' מקשיבי' לקולך כו') וכמו"כ אי' במד"ר כשעלה משה למרום מהיכן ידע אימתי יום ואימתי לילה כשלמדו עמו תושב"כ ידע שהוא יום (א"ה, הרי יום מורה על תושב"כ, ויהי אור אי' בזהר דא חוכמתא, שחכ' הוא נקודה כללי' דוקא, ותושב"כ בחי' חכ' נקודה כי אורייתא מחכ' נפקת, ושהיא כולה ברמז ונקודה כו') וכשלמדו עמו תושבע"פ ידע שהוא לילה (א"ה, לילה כינוי על תושבע"פ להיותה בחי' בינה השגה והבנה, דכללי' תושבע"פ מלאה קושיות כו' למען לברר הדברי' לעומקם כו',

ועוד לילה שמבררת גם הדברי' והעניני' שבהכרח נופל בהם גם טענות שקר כו'), ולפעמי' אי' במד"ר כששמע המלאכי' אומרים קדוש ידע שהוא יום (א"ה, החכ' נק' קדש והוא על שתי פנים או קדש מילי' בגרמי', או גם קדוש שהוא קדוש ומובדל שנקודת החכ' לאחר שבאה בהשגה דבינה מ"מ ה"ה קדוש ומובדל כו'), וכששמע את המלאכי' אומרי' ברוך ידע שהוא לילה (א"ה, ברוך הוא ל' המשכה וגילוי, דבכל השגה הרי יש בה גילוי אור, אם כי יותר ענג נמצא בנקודת החכ' (עמ"ש בד"ה שמח נ"ז, בההפרש שבין חו"ב עונג ושמחה), ומ"מ הרי בינה הוא קירוב יותר בשכל, ובפרט בגילוי אצל הזולת, דהעלם העצמי הרי גילוי אל הזולת (עמ"ש האריכו' מזה בד"ה וידעת נ"ז (מאָסקועה)) כו', והב' מאחר שהוא בחי' לילה צ"ל הגילוי ביותר, ושרש בינה למעלה מחכ' (היינו בחו"ב דעתיק כו') (וביאור ד"ז עמ"ש בהוספת והגהות ד"ה הנותן שלג (דסידור) ברשימותיי דשנת תרס"ג) ומזה ידע שהוא לילה כו') כו'. והנה הגם שיום ולילה שלמטה אינם בערך כלל לבחי' יום ולילה, או לתושב"כ ותושבע"פ, מ"מ הרי שרש ומקור יום ולילה שלמטה הוא מתושב"כ ותושבע"פ כו', וכמו"כ בכל הדברי' הגשמיי' שלמט' יש להם שרש ומקור עד רום המעלות ממש, כמו יום ולילה דשרשם הוא תושב"כ ותושבע"פ שהתורה היא מושרשת בעצמיות ופנימיות א"ס ב"ה ממש כו' (א"ה, התו' נקראת שעשועי', ושעשועי' למעל' מהענג, וכשתטיב העיון בד"ה שמח נ"ז הנ"ל בענין הענג, תוכל להשכיל גם במדרי' השעשוע כו' שלמעל' יותר ממנו, ותבין כו').

ר"ת בפרק זה

רז"ל = רבותינו זכרונם לברכה **ה"ג** = ה' גבורות **רפ"ח** = 288 **תושב"כ** = תורה שבכתב **תושבע"פ** = תורה שבעל פה
נ"ז = תרנ"ז **חו"ב** = חכמה ובינה **ד"ז** = דבר זה **נ"ל** = נזכר לעיל

ביאור

שרש התרנגול — מלאך גבריאל, המעורר את הצדיקים בחצות לילה; ולמעלה — ה"ג דאימא, המעוררים את המל' לעלות עם הבירורים (רפ"ח ניצוצין). ומשה במרום ידע יום כשלמדו עמו תושב"כ (חכמה, נקודה) ולילה בתושבע"פ (בינה, קושיות); או "קדוש" ביום ו"ברוך" בלילה. וכל הגשמיים שרשם עד רום המעלות.

עיון

ה"ג דאימא והבירורים

המל' "קמה בעוד לילה ונותנת טרף לביתה" — מבררת את הניצוצות. בחצות מעוררים אותה הגבורות של בינה לעלות.

נקודות

- תרנגול ← גבריאל ← ה"ג דאימא.
- המל' מבררת רפ"ח ניצוצין.
- יום — תושב"כ, חכמה, קדוש.
- לילה — תושבע"פ, בינה, ברוך.

עבודה

להיות "תרנגול" לזולת: לעורר יהודי אחד למצוה השבוע. ולקבוע לימוד בלילה.

ל | אור רצוא, כלים שוב — והשוב נעלה

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קמא

לפני הקריאה

ראי' חזקה: אור — רצוא, כלים — שוב; והשוב נעלה יותר.

[עמ' קמא] והנה מכאן יש ראי' חזקה (מקובלת גם לשכל אנושי) וביאור רחב על מה שמבואר במ"א בההפרש שבין אורות וכלי', דאור הוא בחי' רצוא, וכלים הן בחי' שוב, להיות כי האור הרי שרשו מבחי' קדוש שהרי ביום אמרו המלאכי' קדוש (א"ה, וכנ"ל שהמלאכי' הרי מרגישים מקורם כו'), וקדוש הוא בחי' רצוא (א"ה, שהרי ענינו בחי' קדוש ומובדל, וכמו האור הנאחז בפתילה אם כי שנאחז בפתילה ושמן ומ"מ הוא בבחי' רצוא כו') כו', ובלילה אמרו ברוך מורה על ענין הכלי' שהם בחי' שוב לאחוז את האור כו' וברוך הוא שוב שהוא מל' ברכה והמשכה כו', וגם מזה יובן והיא ראי' חזקה שהשוב דכלי' הם מדרי' יותר נעלה מהרצוא של האור, שהרי אומרי' ברוך כבו' הוי' ממקומו העצמי שהוא מדרי' גבוה יותר מהרצוא (א"ה, בענין מעלת השוב על הרצוא עמ"ש בד"ה אח"מ, מ"ט, במעלת ר"ע על חביריו שנכנס ויצא בשלום מפני גודל מעלת השוב כו') כו' (א"ה, בכללי' הע' להעיר מענין שקדוש הרי הזכרת השם הוי' אחר ג' תיבות כו' וברוך כו' אחר ב' תיבות, וצ"ע אם נוגע לכאן כו').

ר"ת בפרק זה

מ"א = מקום אחר **כנ"ל** = כנזכר לעיל **אח"מ** = אחרי מות **מ"ט** = תרמ"ט **ר"ע** = רבי עקיבא **צ"ע** = צריך עיון

ביאור

האור — בחי' קדוש, רצוא, כאור הנר הנאחז בפתילה ומ"מ שואף למעלה. הכלים — בחי' ברוך, שוב, המשכה. ו"ברוך כבוד הוי' ממקומו" — ממקומו העצמי — שמזה ראי' שהשוב נעלה מהרצוא. ובהערה: מעלת ר"ע ש"נכנס ויצא בשלום".

עיון

מעלת הכלים

הכלים שרשם ברשימה, בכח הגבול של העצמות; ולכן השוב מגיע "ממקומו" — למעלה מהרצוא.

נקודות

- אור — רצוא — קדוש.
- כלים — שוב — ברוך.
- "ממקומו" — מקומו העצמי.
- השוב נעלה מהרצוא.

עבודה

אחר התעוררות — לקבל החלטה אחת בפועל ולקיימה. זה ה"שוב".

לא

הארץ משלג: שרש הטבע בחיצוניות הכתר

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קמא–קמב

לפני הקריאה

תשובת הפרדר"א: "משלג" — ושרש הנבראים בחיצוניות הכתר.

[עמ' קמא] ועתה יובן מ"ש בפרדר"א הארץ מהיכן נבראת, ואין השאלה על כללו' ענין מהיכן שידוע ומובן שהוא ע"ד בריאה יש מאין כו', רק השאלה היא על השרש ומקור כמו שהוא למעלה, וע"ז בא התשובה כי נבראה משלג, דשרש שרשה למע' הוא השלג. והנה שלג הוא מספר עשירי, דג' הוא חלק יו"ד מל' ול' מש' כו', ובד"כ קאי על בחי' מל' שהוא חלק עשירי מכללי' הספירות כו', ושלג הם ג' בחי' מל' ז"א בינה, כי עפ"י קבלה מספר יחידות הוא במל' ועשירית בז"א ומאות בבינה כו', ושלג הוא הכינוי על ג"מ אלו שהם שרש הארץ שלמטה (א"ה, עמ"ש בד"ה וידעת נ"ז (הנ"ל) בענין הארץ שלמטה בדוגמת בחי' מל' כו') הגשמיית כו'. וכמו"כ שאלת האורה מהיכן נבראת הוא ג"כ באופן כזה כו', דשרש האורה כפי התשובה הוא מלמד שנתעטף הקב"ה בטלית לבנה כו' וטלית לבנה בד"כ קאי על מדרי' לבושי' כתלג חיור כו'. ועפי"ז יובן דכל המדרי' שלמטה יש להם שרש ומקור למעלה בשרש שרשם הראשון הוא בחי' חיצוניות הכתר (א"ה, מובן כי רק חיצוניות הכתר, דשרש הראשון הוא רק חיצוניות הכתר, דאנא אמלוך הוא בחי' רצון הכמוס, ובמדרי' זו הוא הרצון על העולמות, ולכן מחיצוניות הכתר שרש הנבראי' נראי' ליש שהם הנותני' העטרה על המלך בחי' ומדרי' אנא אמלוך, ע' אנא כו' ע' בד"ה מן המיצר, מ"ח, אבל בעיון גדול, כי קצרי' הדברי' ועמוקים מאד) מבחי' ומדרי' ארי' שאג מי לא ירא כו' שזהו שרש הראשון על כללי' הנבראי' כו'. וכ"ז הו"ע הנבראי' שלמטה שגם שאופן בריאתם הוא מאין ליש מ"מ ה"ה בדרך השתל' עו"ע (א"ה, וכנ"ל במלאכי' כו') שהרי לכ"א יש שרש מיוחד ומקור למעלה, וכן עד רום המעלות, וזהו צד קירובם, וכן הוא צד ריחוקם שאינם מרגישים כו',

ר"ת בפרק זה

ע"ד = על דרך **ז"א** = זעיר אנפין **ג"מ** = ג' מדריגות **עפי"ז** = על פי זה **מ"ח** = תרמ"ח

ביאור

השאלה "מהיכן" — על השרש שלמעלה. שלג: ג' עשירית מל', ל' עשירית מש' — מל', ז"א, בינה (יחידות, עשיריות, מאות) — שרש הארץ הגשמית. והאורה — מ"טלית לבנה", "לבושי' כתלג חיור". ושרש כל הנבראים — חיצוניות הכתר, "אנא אמלוך", הרצון על העולמות.

עיון

חיצוניות ופנימיות הכתר

חיצוניות הכתר (אריך) — הרצון שיהיו עולמות; פנימיות הכתר (עתיק) — העונג והעצמות שברצון. כל הטבע עד החיצוניות.

נקודות

- "מהיכן" — על השרש.
- שלג = מל', ז"א, בינה.
- אורה — מטלית לבנה.
- שרש הנבראים — חיצוניות הכתר.

עבודה

להתבונן בשלג ובארץ: גם הגשמי הוא סוף שלשלת מן הרצון העליון.

יב

שם שדי ושם הוי׳: נסים נסתרים וגלויים

ספר המאמרים תרס״ד, עמ׳ קמב–קמג

לפני הקריאה

הנס — מפנימיות הכתר; ובו ב׳ סוגים: שם שדי ושם הוי׳.

[עמ׳ קמב] משא״כ ענין הנס שכללותו הוא מה שיוצא מדרכי הטבע לגמרי שהוא למע׳ מסדר השתל׳, הרי גם שרשו הוא בפנימיות ועצמות הכתר. אמנם גם בזה יש ב׳ מיני נסים, הא׳ נסים שמלובשים בדרכי הטבע, והב׳ נסים שיוצאים מדרכי הטבע לגמרי, וההפרש שבניהם הוא ההפרש שבין הב׳ שמות דהוי׳ ושם שדי, ששרש הנסים המלובשי׳ בדרכי הטבע הוא מש׳ שדי, ששם שדי הוא (כדאי׳ במדר׳) שאמר לעולמו די שהו״ע ההגבלה, והב׳ שדי באלוקותו לכל ברי׳ כו׳ (א״ה, בע׳ ההגבל׳ דש׳ שדי ע״ש בדיוק בד״ה מי שם פה נ״ח) שמדרי׳ זו היא בל״ג וכמאמר והריקותי לכם ברכה עד בלי די שהוא בל״ג, וממדרי׳ זו הוא שאפ״ל בחי׳ נסים והם המלובשי׳ בדרכי הטבע דוקא כו׳ (א״ה, המעיין בד״ה וידעת הנ״ל יבין בע׳ כח המעלי׳ שמבואר שהוא לאסוקי כו׳ הרי כח המעלים פועל ומחייב עומק הדעת בפנימיו׳ הדבר דוקא, ומעלים על האור, והרי שכח המעלי׳ הוא המגלה פנימיות הדבר דוקא כו׳, ואם יבין ויצרף הע׳ גם לכאן בענין שם שדי הרי יבין מזה ענין נסי׳ המלובשי׳ בדרכי הטבע ששרשם מש׳ שדי ובאופן שדי באלקותו לכל ברי׳, אמנם מתלבש דוקא בטבע שהוא מעלים ומסתיר כו׳), ושרש ענין הנסים היוצאים מדרכי הטבע הם משם הוי׳, דנסים המלובשים בדרכי הטבע הוא מה שבכיו״י עושים נסים לכאו״א שהם נסי׳ תכופים זאח״ז ממש, וכאמרם אין בעל הנס מכיר בנסו, וכמו עד״מ בעסק פרנסה יש בזה נסי׳ תכופים כמו שיש אנשים שמובינים את עסקם ויודעים גם איך לנהל את העסק ומ״מ אינם מצליחים, וכמ״ש לא לחכמי׳ לחם שאין זה תלוי׳ בחכ׳ כלל כו׳, ויש שאינם יודעי׳ כ״כ ומ״מ ה״ה מנהלים את עסקם ומרויחים ומצליחים שזהו נס, וכמו״כ בפרטיות הנסי׳ שבכיו״י בעסק (א״ה, וכמ״ש בוידעת הנ״ל, ואפ״ל שנס ונסיון א׳ הם כו׳ וע׳ היטיב שם ותבין בענין הנסיונו׳ שסופם נס כו׳) הגשמי, ולבד זאת הרי יש נסים שנראים וניכרים שהם נסים ומ״מ הרי הם מלובשי׳ בדרכי הטבע, כמו נס דאסתר שהי׳ נס שמלובש בטבע כו׳, שהרי על כל דבר היו סיבות ומ״מ הרי הסיבות אינם בדרכי הטבע כלל, שהרי ידוע שלא עושין מעשי׳ כאלו בשביל אוהב כו׳ (און צודערצוא איז ער גיוען אַ מלך טפש כו׳) ומ״מ ה״ה מלובש בדרכי הטבע, ויש נסים שיוצאי׳ מדרכי הטבע לגמרי, כמו נס דקרי״ס ומן ושלו, ולפי דעת הרמב״ם כנ״ל.

ר״ת בפרק זה

ע״ש = עיין שם **נ״ח** = תרנ״ח **ל״ג** = בלי גבול **כיו״י** = כל יום ויום **כאו״א** = כל אחד ואחד **זאח״ז** = זה אחר זה

דקרי״ס = קריעת ים סוף

ביאור

הנס למעלה מסדר השתלשלות, שרשו בפנימיות ועצמות הכתר. נסים המלובשים בטבע — משם שדי: "שאמר לעולמו די" — הגבלה, ו"די באלקותו לכל בריי" — בלי גבול. נסים היוצאים מן הטבע — משם הוי'. נסים מלובשים — בכל יום, אין בעל הנס מכיר בנסו, כמו בעסק הפרנסה, "לא לחכמים לחם"; ונס אסתר — נראה, ומ"מ מלובש בטבע. קרי"ס, מן ושלו — יוצאים לגמרי.

עיון

כח המעלים

ההעלם מחייב עומק הדעת בפנימיות הדבר — ונמצא שהמעלים הוא המגלה. כך נסים המלובשים בטבע.

נקודות

- נס — מפנימיות הכתר.
- מלובשים — שם שדי.
- יוצאים — שם הוי'.
- פרנסה ופורים — מלובשים; קרי"ס — יוצא.

עבודה

להודות על הנס הנסתר בפרנסה; ונסיון — לראות בו נס בהתהוות.

לג

אני ואין: שרש ב' הנסים, ו"לאבותינו"

ספר המאמרים תרס"ד, עמ' קמג–קמד

לפני הקריאה

שרש הדבר: אני ואין; ופירוש "לאבותינו".

[עמ' קמג] ושרש הענין הוא דנס הוא רוממות הטבע, דטבע הו"ע בריא' יש מאין שמהאין דמל' נמשך להיות התהוות הנבראי' מאין ליש כו', אבל הנס הוא שנמשך מבחי' אני, ואני אותיות אין, רק שאני קאי על בחי' העצמות ממש וכמ"ש אני הוי', שהאני נושא בחי' ומדרי' הוי', וקאי על העצמו' שנושא ב' בחי' האין, אין דמל' ואין דחכ' שנק' מה כו'. ולפעמי' מבואר שאנכי קאי על העצמות, אבל גם מדרי' אני קאי על העצמות, וכמו האומר אני שקאי על עצמותו כו', וי"ל שאני הוא מדרי' שלמעלה יותר מאנכי, ואני קאי על מדרי' נעלי' יותר שהוא בחי' פנימיות הכתר כו', דאנכי מורה על בחי' הרוממות כמ"ש (שמואל) אנכי הרואה, ומורה על הכתר, ואני הוא ג"כ העצמות רק מה שמקטין א"ע, וע"י שמקטין א"ע נמשך מבחי' עליונה יותר (א"ה, ביאור ד"ז אפ"ל כמו בגדלות המוחין שהמנגד אינו תופס מקום, וידוע דהעדר תפיסת מקום אינו מצד הביטול שמבטלו, כ"א הוא מפני שמוחו רחבי' ומרגיש בו אור רב שכן הוא הדבר, ולכן המנגד אינו פועל עליו מאומה כו', ואינו מפני הביטול, וצ"ע וכמדומה הנושא אחד כו') מבחי' פנימיות הכתר, ולכן כשצריכים להורות על פנימיות הכתר צריכין לכתוב ב"פ אנכי, כידוע בע' ב"פ אנכי אנכי מוחה פשעיך שהוא מפנימיות הכתר (א"ה, ומזה ראי' דבינה הוא מפנימיות הכתר, שהרי גם מבינה נמשך סליחת עוונות, ולכן שרשה מפנימיות הכתר ממש כו') ואני מורה על פנימיות הכתר, רק שיש ב' בחי' אני, אני כמו שהוא כלול בהאין, ואין כמו שכלול באני (א"ה, ב' מדרי' אלו ע' בד"ה ועשית חגה"ש רנ"ו, והעיקר בד"ה בשעה שהקדימו ומשם תדרש אריכות דבר זה כו', ותבין לעומקו, גם לפי המבואר שם י"ל שההפרש בין ב' בחי' אין ואנכי הם הג' רצונות המבואר שם באריכות רצון הכמוס רצון המוחלט ורצון הגלוי כו'). והנה מצד בחי' ומדרי' אין כמו שכלול באני יש בחי' הרצוא במל' כו' כמ"ש למען יזמרך כבוד ולא ידום נהו"ת קארי תדיר לנהו"ע ולא שכיך כו' להיות ששרשו הוא מהאין האלקי לכן רצונו ליכלל בהאין, ולא להיות מקור להיש הנברא כו' (א"ה, ומן היש הרי מרגיש יותר טיב האין וחפץ לכלול בהאין דוקא כו'), ומצד בחי' אני שנמצא בהאין שזהו"ע כתר מל' מה שכתר עליון איהו כתר מל' שקאי על פנימיות הכתר בחי' עתיק שהעתקה הוא מה שנעתק בחי' עצמות א"ס ב"ה (א"ה, העתקה זו הוא מה שעלה ברצונו להיות בריאת והתהוות העולמות, ועליי' רצון זה הוא בעצמות א"ס דוקא, ולכן נק' בחי' העתקה מבחי' העצמות, ובבחי' העתקה זו היינו שיהי' צמצום העצמות אז אפ"ל מקום לבריאת והתהוות העולמות כו' והעתקה הוא מל' המעתיק הרים כו', וכח זה הוא שניתן בבחי' מל' להיות שביכולתה הוא להוות את היש, וזהו בחי' אני בחי' עתיק מדרי' עצמות א"ס נמצא בהאין בחי' מל'), ומשו"ז הוא שיש כח

במל' להוות מאין ליש כו' דלהיו' שמהחכ' ולמטה הרי הוא השתל' עו"ע, לכן המל' היא המחי' מאין ליש דוקא (א"ה, ובזה דוקא יובן גודל המעלה שבמל', להיות שמהחכ' ולמטה הוא השתל' עו"ע, ומ"מ המל' מחי' ומהוה מאין ליש דוקא להיות שבה דוקא מושרש כח העצמות כו'). וכמו"כ בהנמשל הארץ שלמטה הרי בה דוקא נמצא כח הצומח להצמיח, והגם ששמים לרום מ"מ כח ההתהוות הוא דוקא בארץ הגשמי שהוא בחי' מל' דוקא. וזהו ההפרש בין ב' בחי' נסים נסים שמלובשים בדרכי הטבע היינו ששרשם מבחי' אני כמו שנמצא באין, ושרשם מאני דוקא מבחי' העצמיות רק שצריכין למשוך ע"י האין, כי בכדי שהאני יומשך בטבע צ"ל ע"י בחי' אין, כדי שיהי' באפשרי להתלבש בטבע דוקא כו', ונסים שיוצאים מדרכי הטבע, היינו מצד בחי' האין כמו שכלולים באני שמשו"ז נמשך הנסים שיוצאים מדרכי הטבע לגמרי. ונמצא יובן ששרש ב' הנסים הוא מעצמות א"ס דוקא, רק שנסים המלובשים בדרכי הטבע שרשם הוא מאני כמו שנמצא בהאין, ולהיות כן הנסים הם מלובשים דוקא בדרך הטבע, משא"כ הנסים שיוצאי' מדרכי הטבע שרשם מבחי' האין כמו שכלול באני כו'. ועפי"ז יובן מ"ש ברוך שעשה נסים לאבותינו, שהאמת הוא כי יש ב' סוגי נסים, הא' נסים המלובשים בדרכי הטבע, והב' נסים היוצאי' מדרכי הטבע לגמרי, ושרש הב' נסים הוא מבחי' עצמות א"ס ב"ה שלמעלה מסדר השתל' רק הנסים המלובשים בדרכי הטבע שרש המשכתם הוא מבחי' אני כמו שהוא מלובש באין (א"ה, הם עוברי' במעבר הכלים, שהם כלים הפועלי' על האור דאנא אמלוך הנ"ל), ונסים היוצאים מדרכי הטבע שרש המשכתם הוא מבחי' האין כמו שכלול באני (א"ה, אני זה הוא הרצון דאנא כו', אמנם ברצון זה הרי נמצאו כל העולמו' כו', ויש בחי' אור פנימיו' מדרי' אנא כו' והוא בחי' האין של האני כו') כו'. וזהו ברוך שעשה נסים לאבותינו, אבותינו הם בחי' ומדרי' חו"ב, ונס הוא רוממות הטבע, כי או"א במזלא אתכלילו שמקבלים מחיצוניות הכתר (א"ה, לפי שזיוגייהו תדיר לצורך קיום העולמו' וכללי' קיום העולמו' ושרשם הראשון הוא בחיצוניו' הכתר כנ"ל) כו', משא"כ הנסים שרשם הוא בלמעלה מסדר השתל' וע"י הנסי' הוא גם העלי' לחו"ב שהם אבותינו, וזהו שעשה נסי' לאבותינו, והבקשה הוא שיהי' גם בזמן הזה כו'.

ר"ת בפרק זה

י"ל = יש לומר **א"ע** = את עצמו **ב"פ** = ב' פעמים **רנ"ו** = תרנ"ו **נהו"ת** = נהורא תתאה **נהו"ע** = נהורא עילאה
משו"ז = מפני זה **או"א** = אבא ואימא

ביאור

הטבע — מאין דמל'; הנס — מבחי' "אני", אותיות "אין", העצמות. אני — למעלה מאנכי: העצמות כמו שמקטין עצמו, פנימיות הכתר. ב' בחי': אני כמו שנמצא באין — כתר מל', כח המל' להוות יש מאין — ומזה נסים המלובשים בטבע; אין כמו שכלול באני — רצוא המל' ליכלל באין — ומזה נסים היוצאים מן הטבע. "אבותינו" — חו"ב, או"א במזלא אתכלילו ומקבלים מחיצוניות הכתר; והנס, מלמעלה מסדר השתלשלות, מעלה גם אותם. והבקשה — "בזמן הזה".

עיון

כח המלכות

מחכמה ולמטה — השתלשלות עו"ע; ורק המל' מהווה יש מאין, כי בה מושרש כח העצמות — כמו הארץ, שבה דוקא כח הצומח.

נקודות

- טבע — אין דמל'; נס — אני.
- אני באין — מלובשים; אין באני — יוצאים.
- למל' כח העצמות להוות יש מאין.
- אבותינו = חו"ב, והנס מעלה אותם.

עבודה

לברך "שעשה נסים" בכוונה ולבקש — גם בזמן הזה. ולזכור: הכח העמוק ביותר במעשה בפועל, במלכות.

המאמר בקיצור

ב' סוגי נסים: מלובשים בטבע ויוצאים ממנו. כדי לבאר מהו נס, מבאר המאמר את סדר הטבע בג' בחינות עולם שנה נפש — באדם, בעולמות, בביהמ"ק ובמקום הנס, עד רום המעלות. ומזה: לכל נברא שרש מיוחד — הארי, התרנגול, יום ולילה, הארץ — אף שהבריאה יש מאין; המלאכים מרגישים מקורם ואין להם בחירה, ולמטה אין מרגישים ויש בחירה; האור רצוא והכלים שוב, והשוב נעלה. וכל שרשי הטבע עד חיצוניות הכתר; הנס — מפנימיות הכתר, מבחי' אני: אני באין — נסים מלובשים (שם שדי); אין באני — נסים יוצאים (שם הוי'). ו"אבותינו", חו"ב, מתעלים ע"י הנס — והבקשה שיהי' גם בזמן הזה.

שאלות להתוועדות

1. מדוע נוטים להעריך נס גלוי יותר מנס נסתר — והרי שניהם מן העצמות?
2. "אין בעל הנס מכיר בנסו" — ספר על נס שהכרת בו רק לאחר זמן.
3. האם העדר ההרגשה במקור הוא חסרון או מתנה?
4. מדוע השוב נעלה מהרצוא — ואיפה זה בעבודה?
5. מה מלמד כח המלכות על ערך המעשה בפועל?

הערות המוי"ל כפי שנדפסו

הועתק מספר המאמרים תרס"ד (קה"ת, תשנ"ד) עמ' קכט–קמד. ⚑ = תיבה שנפגמה בסריקה ונקראה בשיקול דעת — לבדוק מול הדפוס.

עמ' קכט

אור לב' כסלו: להעיר, אשר בחג הגאולה י"ט כסלו תק"ס אמר אדמו"ר הזקן דרוש המתחיל „ברוך שעשה נסים לאבותינו", ובתחלת אמירתו אמר בזה"ל: „ברוך שעשה נסים לאבותינו הבעש"ט והרב המגיד, בימים ההם פורים וחנוכה, בזמן הזה י"ט כסלו" (שיחת י"ט כסלו תרצ"ג סעיף יא – לקוטי דיבורים חלק א כא, א. הוספות לאוה"ת בראשית חלק ה תתריד, א). ⚑

הנחה: הנחת כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע.

ברוך: מאמר זה מיוסד, לכאורה, על ד"ה ברוך שעשה נסים – י"ט כסלו תרל"ד (סה"מ תרל"ד ע' עו). וראה גם ד"ה הנ"ל תרנ"ה (סה"מ תרנ"ה ע' נט). לכמה ענינים המבוארים בהמאמר – ראה ד"ה פתח אלי' די"ט כסלו וד"ה ברוך שעשה נסים דש"פ וישב – תשט"ו. ד"ה ברוך שעשה נסים תש"כ. ⚑

ברוך שעשה נסים: נוסח ברכת הנסים דחנוכה ופורים.

ב' סוגי נסים: ראה שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פט"ו ואילך (ל, א ואילך). ביאורי הזהר להצ"צ חלק א ע' שטז ואילך. אוה"ת (יהל אור) לתהלים ע' קנד ואילך. ובכ"מ. בהנסמן לקמן ע' קמב בהערה ד"ה ב' מיני נסים.

נס הוא מל' הגבהה ורוממות כמ"ש הרימו נס: ישעי' סב, י. פרש"י יתרו כ, יז. וראה בארוכה – סידור עם דא"ח מד, סע"ב. פירוש המילות לאדמו"ר האמצעי פקל"ט. אוה"ת: בשלח ע' תרמה; שיר השירים חלק א ע' כט. סה"מ תרע"ח ע' פט. סה"מ תרפ"ט ס"ע 203 ואילך. תרח"ץ ע' קסט. ד"ה ברוך שעשה נסים תר"ץ.

הטבע הוא העלם והסתר האלקות: ראה סה"מ תרע"ח שם (ע' פח ואילך), תרח"ץ שם (ע' קסו ואילך). ד"ה הנ"ל תר"ץ. ובארוכה – סה"מ תרפ"ט ע' 41 ואילך. ע' 205 ואילך. ע' 228. ובכ"מ.

בפי' הראב"ד לס' יצירה: בהקדמתו קרוב לתחלתו (ב, ג). וראה בהנסמן לקמן הערה ד"ה עולם הוא מקום.

וה"ס עשן כולו: יתרו יט, יח.

אסתכל באורייתא וברא עלמא: זהר ח"ב קסא, סע"א ואילך.

עמ' קל

עולם הוא מקום: ראה ד"ה והר סיני במאמרי אדמו"ר האמצעי במדבר ח"ב ע' שלג ואילך. ע' שלו ואילך. ד"ה הנ"ל באוה"ת יתרו ס"ע תתכה ואילך; סה"מ תרנ"ז ע' קכה ואילך. וראה גם ד"ה ורוח אלקים במאמרי אדמו"ר האמצעי בראשית ע' נו ואילך. ד"ה הנ"ל פר"ת (סה"מ פר"ת ע' נד ואילך); תרפ"ו (סה"מ תרפ"ו ע' סז ואילך). ועוד. ⚑

עולם הוא מקום . . שהו"ע הכלים . . ובשרש הוא בחי' הרשימה: ראה בארוכה ד"ה והר סיני תרנ"ז שבהערה הקודמת.

בע"ח: שער א (דרוש עגולים ויושר) ענף ב'.

ואחר הצמצום הוא התחלת שרש הכלים: עץ חיים שם סוף ענף ג'. הובא בד"ה והר סיני תרנ"ז שם. ובכ"מ.

האדם נק' עולם קטן: תנחומא פקודי ג. תקו"ז תיקון סט (ק, ב. קא, א). וראה אדר"נ ספל"א. ⚑

א"ה: = אמר הכותב – כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע, שהוא המניח של מאמר זה.

אדם . . מורה על יחוד גוף ונפש: ראה סה"מ תרנ"ג ע' רלה. הגהות כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע לד"ה פתח אלי' שבתו"א – תרנ"ח (ע' ב).

האריז"ל . . שהי' אצלו גילוי הנשמה: ראה המשך מים רבים תרל"ו פרק קפא. וראה שערי הקדושה להרח"ו ח"ג שער ה ושער ו. לקו"ת תצא לו, ד.

שראה בפ' בלק ובלעם: פרי עץ חיים שער קשעהמ"ט פ"א. עמק המלך בהקדמה – הקדמה השלישית פרק ב (י, ב ואילך). וראה לקו"ת צו ח, ב. סה"מ תרח"ץ ע' רא. ושו"נ. ⚑

עמ' קלא

חסד דרועא ימינא וגבורה דרועא שמאלא: תקו"ז בהקדמה „פתח אליהו" (יז, א).

כותב השכל ע"י היד . . שהיד אינו כלי ממש אל השכל: ראה אוה"ת ויקרא חלק ב ע' תסח ואילך. סה"מ תרנ"ב ע' כז ואילך. סה"מ תרצ"ו ע' 113. ושו"נ.

וכמ"ש באגה"ק ד"ה להבין משל כו': לכאורה צ"ל [כמ"ש לקמן ע' קלג]: ד"ה להבין מ"ש בפע"ח (קונטרס אחרון קנח, א). הובא גם באוה"ת וסה"מ תרנ"ב שם.

להבין ע' השבת ור"ח דש' ס"א: אינו ברשימת מאמרי כ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע. ואולי צ"ל: דשנת תר"ס [ממאמר זה נמצא רק ההתחלה].

עמ' קלב

שכל הריקוד: ראה גם ד"ה פדה בשלום תשל"א.

הלוים . . שהשיר שלהם הי' לפי אופן כוונת המוחין: ראה גם המשך תרס"ו ע' צח.

בד"ה כימי צאתך, ס"ג: לע"ע, לא נמצא מאמר זה תח"י.

ועבד הלוי הוא דא עתיקא: קרח יח, כג. זח"ג קעח, א.

במשנה כל בעלי השיר: שבת נא, ב. וראה לקו"ת ברכה צח, א.

מעלה בהרגל על הראש: ראה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ. ⚑

אימא עילאה מקננא בכורסיא: ראה תקו"ז תיקון ו (כג, א).

התלבשות . . מעביר: ראה בהנסמן לעיל ע' קלא הערה ד"ה כותב השכל.

עמ' קלג

איתא באגה"ק בד"ה להבין מ"ש בפע"ח: קונטרס אחרון קנח, א.

צמצם שכינתו בין שני בדי ארון: ראה תנחומא ויקהל ז. שהש"ר פ"א, יד (ג). ⚑

וצמצום זה ידוע שאינו העלם והסתר: ראה סה"מ תרנ"ח ע' נ. וראה לקו"ת אמור לד, ב. בלק עג, ב.

מקום ארון אינו מן המדה: יומא כא, א. ב"ב צט, א. ⚑

תלת עלמין אית לי' לקוב"ה, וכנגד זה הי' בבהמ"ק ג' דיורים: זהר ח"ג קנט, א. סה"מ תרס"ג ע' נא. תרע"ח ע' קסג.

ברוך שעשה לי' נס במקום הזה: ברכות נד, א. וראה ד"ה זה היום תשל"ח (סה"מ מלוקט ח"ג ע' ריא ואילך).

וכמ"ש הרמב"ם במו"נ: ח"ג פ"נ.

עמ' קלד

וירד הוי' על ה"ס: יתרו יט, כ.

שכן אמר רבינו הגדול: באמרותיו לבניו יום ג' פ' בלק שנת תקס"ב [אוה"ת נ"ך חלק א ע' תרסט] – נדפס במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' תעו. הגהת הצ"צ באוה"ת נ"ך שם (ע' תרעא). וראה גם אגרות־קודש אדמו"ר מהורש"ב נ"ע חלק א ע' קסא. מכתבי כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע בסה"מ תש"ח ע' 232 ואילך. אגרות־קודש שלו חלק ב ע' שלא. שם ע' תצב ואילך. ⚑

וכן כתב אבי (היינו כ"ק אאזמו"ר): = אדמו"ר מהר"ש.

אורייתא מחכ' נפקת: זהר ח"ב סב, א. פה, א. קכא, א. ח"ג פא, א. קפב, א. רסא, א.

אין מיתה בלא חטא . . ואין יסורין בלא עון: שבת נה, א.

להע' מב"ב ג' מתו בעטיו: ב"ב יז, א (ושם: ד'). ⚑

יפשפש כו' יתלה כו': ברכות ה, א.

עמ' קלה

צדיקי' אין להם מנוחה: סוף מסכת ברכות (ושם: תלמידי חכמים. אבל כ"ה כבפנים (צדיקים) בשל"ה בהקדמה (יז, א). עמק המלך שער יא (שער דיקנא קדישא) פ"ח (סא, ג). ועוד).

ילכו מחיל אל חיל: תהלים פד, ח.

בכ"י יש ג' עליות . . והאבות שהם יותר מג' אלפים שנה בג"ע: ראה סה"מ תרל"ד ע' קפא. ובכ"מ.

שנה קאי על ענין הזמן: ראה בהנסמן לעיל (ע' קל) הערה ד"ה עולם הוא מקום.

שית אלפי שני . . וחד חרוב: ר"ה לא, א.

וע"י רצוא ושוב זה הוא שנעשה הזמן: ראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"ג ע' תת. ועוד.

עמ' קלו

בפרדר"א: פרק ג.

ולכאו' צ"ל: בהבא לקמן – ראה סה"מ תרכ"ט ע' קמד ואילך. המשך מים רבים תרל"ו פרק קנה ואילך. סה"מ תרצ"ז ע' 216. שם ס"ע 222 ואילך.

במד"ר האורה מהיכן נבראת: ראה שמו"ר רפ"נ. ב"ר פ"ג, ד ובפרש"י שם. ילקוט שמעוני בראשית רמז ד. מדרש תהלים קד, א.

עוטה אור כשלמה: תהלים קד, ב.

ארי' שלמטה שרשו הוא מארי' שבחיות המרכבה: טעמי המצות להאריז"ל פ' ויקרא (ד"ה מצות קרבנות). וראה אור החיים עה"ת אחרי יז, יד. ועוד. ⚑

ארי' שבאצי' שהוא מדרי' החסד: ראה תקו"ז ת"ע (קכב, א). מאורי אור מערכת א אות קא. אוה"ת במדבר ע' רכא.

ארי' . . ראי' . . בחכ': תקו"ז ת"ע (קכב, א). לקו"ת ר"פ עקב יג, ג. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' שב.

וירא ראשית לו: ברכה לג, כא.

עמ' קלז

ועל ראשי החיות כעין קרח הנורא: יחזקאל א, כב (בשינוי לשון קצת).

הכתר נק' בשם ארי': ראה מאורי אור ואוה"ת במדבר שם.

ארי' שאג מי לא ירא . . הוי' דיבר מי לא ינבא: עמוס ג, ח.

אי' בספרים: ראה שמו"ר פכ"ט, ט. ⚑

אנכי: יתרו כ, ב.

אנכי . . כתר: ראה לקו"ת אמור לד, ד.

כי הוא צוה ונבראו: תהלים קמח, ה.

עמ' קלח

חק נתן ולא יעבור: תהלים שם, ו.

וכל קומה לפניך תשתחוה: „נשמת כל חי" (בתפלת שחרית לשבת ויו"ט).

רגלי א"ק מסתיימים בעשי': ראה עץ חיים שער ג (שער סדר אצילות למהרח"ו) פ"ב. וראה שם שער ב (שער השתלשלות הי"ס) סוף ענף ב. ⚑

ועפ"י יובן: כ"ה בגוכי"ק. ולכאו' צ"ל: ועפי"ז יובן.

כי נשגב שמו לבדו: תהלים קמח, יג.

עמ' קלט

ועפ"י כל הדברים האלה: בהבא לקמן – ראה בהנסמן לעי"ל (ע' קלו) הערה ד"ה ולכאו' צ"ל. וראה גם ד"ה תקעו תרצ"ד פ"ג־ד.

מאמר רז"ל . . כד שמע קול תרנגול: ברכות ס, ב. וראה ד"ה ברוך הנותן לשכוי בינה במאמרי אדה"ז תקס"ב ח"ב ע' שצד. ועם הגהות – אוה"ת מסעי ע' אישצד ואילך.

שרש התרנגול . . מבחי' מדרי' מלאך גבריאל: ראה זהר ח"ג קז, סע"ב ואילך. קעא, סע"ב ואילך. דרושים שבהערה הקודמת.

אני הגבר: איכה ג, א.

גבריאל הוא המעורר את הצדיקים בחצות לילה: ראה זח"ג שם.

כדאי' בזהר: ח"א עב, א. פב, א. קלו, ריש ע"ב. קעח, ב. רלא, ב. ועוד.

שלהובא דנורא נפיק ובטיש לי' לתרנגול: זהר ח"ג שם (קעא, סע"ב).

וכמ"ש ותקם בעוד לילה: משלי לא, טו.

עמ' קמ

וכדאי' בזהר: ח"ג שם. וראה זהר ח"א עז, ב. ריח, ב.

וכדאי' בזהר ע"פ חברים מקשיבים לקולך: שה"ש ח, יג. וראה זהר ח"א עז, ב. צב, א. קעח, ב. רלא, ב.

אי' במד"ר כשעלה משה למרום: ראה תנחומא תשא לו. מדרש תהלים יט, ג. ילקוט שמעוני תשא רמז תו. פדר"א פמ"ו.

ויהי אור אי' בזהר דא חוכמתא: בסה"מ תרפ"א ע' רמא מציין כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ נ"ע: זח"א טז, ב. וראה סה"מ תרצ"ז ע' 63 ובהערה שם.

ולפעמים אי' במד"ר: מדרש תהלים וילקוט שמעוני שם.

ד"ה הנותן . . תרס"ג: סה"מ תרס"ג ע' קנד ואילך.

עמ' קמא

התורה נקראת שעשועים: משלי ח, ל.

לבושי' כתלג חיור: דניאל ז, ט.

עמ' קמב

ב' מיני נסים . . שמלובשים בדרכי הטבע . . שיוצאים מדרכי הטבע לגמרי . . וההפרש שביניהם . . הב' שמות דהוי' ושם שדי': בכ"ז – ראה ד"ה וארא בסה"מ תר"ל ע' סב; עטר"ת ע' קפח ואילך; תרפ"ד ע' קנ ואילך; תשל"ה (סה"מ מלוקט ח"ה ע' קלז ואילך). המשך תער"ב ח"א פרק קמא ואילך.

(כדאי' במדר') שאמר לעולמו די: ב"ר פ"ה, ח. פמ"ו, ג. וכ"ה בחגיגה יב, א.

שדי באלקותו לכל בריה: ב"ר פמ"ו, ג. פרש"י לך יז, א.

והריקותי לכם ברכה עד בלי די: מלאכי ג, י. ראה שבת לב, ב.

אין בעל הנס מכיר בנסו: נדה לא, א.

לא לחכמים לחם: קהלת ט, יא.

נס ונסיון א' הם: ראה סה"מ תרפ"ט ע' 203 ואילך. ד"ה ברוך שעשה נסים תר"ץ.

עמ' קמג

בשביל אוהב כו': ראה אסת"ר פ"א, א.

מלך טפש: מגילה יב, א.

ואני אותיות אין: סה"מ עטר"ת שם (ע' קצג). ובכ"מ.

כמ"ש (שמואל): א ט, יט. וראה מאמרי אדה"ז תקס"ב ח"א ס"ע יג ואילך.

אנכי אנכי מוחה פשעיך: ישעי' מג, כה (ושם: הוא מוחה). ראה מאמרי אדה"ז שם.

למען יזמרך כבוד: תהלים ל, יג.

נהו"ת קארי תדיר לנהו"ע ולא שכיך כו': ראה זהר ח"ב קמ, א. ח"ג קעח, ב. עז, ב. סו, ב.

עמ' קמד

אבותינו . . חו"ב: ראה גם תניא פ"ג. ובכ"מ.

או"א במזלא אתכלילו: זהר ח"ג רצ, ב. תו"א יתרו עב, ריש ע"ג.

מהדורות חדשות בכל שבוע

הירשמו לקבלן

reshimu.ai/editions

OPENCHASSIDUS